

บทที่ 6

อนุรักษนิยม : Conservative

David Hume (1711-1776)

Edmund Burke (1729-1797)

รุจิรา เตชางกูร เรียบเรียง

ก่อนการเข้าใจปรัชญาความคิดของฮูมและเบอร์ค มีความจำเป็นมิใช่น้อยที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพบรรยากาศในทางการเมืองและสังคมที่ฮูมและเบอร์คประสบอยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 เพื่อที่จะสามารถเข้าใจในแนวความคิดและปรัชญาทางการเมืองของฮูมและเบอร์คได้กระจ่างแจ้งและตรงประเด็นมากขึ้น

ศตวรรษที่ 17 และ 18 เป็นศตวรรษที่หลักเหตุผลนิยม (Rationalism) กำลังสำแดงผลอย่างสุดขีด แนวความคิดเกี่ยวกับกฎธรรมชาติ (Natural Law) สัญญาประชาคม (Social Contract) ได้กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกในเรื่องสิทธิและเสรีภาพอันเป็นพื้นฐานของลัทธิเสรีนิยม (Liberalism)- แนวความคิดในลัทธิเสรีนิยมคลาสสิกเช่นนี้ได้ก่อให้เกิดขบวนการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อเสรีภาพในอังกฤษเป็นแห่งแรกและขยายไปทั่วภาคพื้นทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดระบบประชาธิปไตยทางการเมือง⁽¹⁾

ไม้อาจมีใครปฏิเสธได้ว่า แนวความคิดของฮอบบ, ล็อก, รุสโซ นั้น (Thomas Hobbes, John Locke, Jean Jaque Rousseau) จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลสะท้อนให้มีการเปลี่ยนแปลงแนวความเชื่อแบบดั้งเดิมในหมู่มวลชนโดยทั่วไป การปฏิวัติในประเทศอังกฤษ (1640 และ 1688) ฝรั่งเศส (1789) และสหรัฐอเมริกา (1776) ในประวัติศาสตร์ล้วนแล้วแต่เป็นผลอันเกิดจากอิทธิพลแห่งความรู้สึกของมหาชนส่วนใหญ่ที่มีต่อองค์กรรัฐบาล และความสำนึกในปัญหาเรื่องสิทธิและเสรีภาพของตนเอง หลักเหตุผลตามที่ได้กล่าวมาถูกยกเป็นข้ออ้างในการหาข้อสรุปในข้อถกเถียงทางการเมือง และเป็นที่น่าอนว่า การใช้เหตุและผลแต่เพียงประเด็นเดียวนั้น ข้อสรุปที่ได้มามีอาจจะถูกเรียกว่าเป็นข้อสรุปที่ถูกต้องหรือเป็นสิ่งที่ เป็นความจริงอย่างสูงสุดได้ (Absolute Truth) เนื่องจากหลักเหตุและผลนี้ อาจเป็นเพียงช่วงความคิด (Syllogism) ซึ่งอาจสมเหตุสมผล (Valid) หรือไม่สมเหตุสมผล (Invalid) ก็ได้ อันอาจนำไปสู่ข้อสรุปที่ผิดพลาดจากการอาศัยหลักทางตรรกศาสตร์แต่เพียงเท่านั้น⁽²⁾ และ

จากจุดอ่อนช่วงนี้เองที่ทำให้เกิดแนวความคิดในการทวนกระแสความรู้สึกของมหาชนในขณะนั้นขึ้น โดยปฏิเสธต่อการยอมรับและเชื่อถือในหลักเหตุผล และหันมาให้ความสำคัญและสนับสนุนต่อลัทธิ ประจักษ์นิยม (Empiricism of Empirical Study) อันหมายถึง การยึดถือหลักการจากการสังเกต (Observation) และประสบการณ์ (Experience) เข้ามาแทนที่บุคคลสำคัญที่เป็นแกนนำในการเสนอ แนวความคิดแนวนี้ในขณะนั้นก็คือ เดวิด ฮูม และ เอ็ดมันด์ เบอริค นั้นเอง สิ่งสำคัญที่จะทำความเข้าใจ ความคิดของนักปรัชญาทางการเมืองทั้งสองท่านนี้ได้เป็นอย่างดีมีอยู่เพียงว่าการทำให้เป็นกลาง และดึงตัวเองออกจากความรู้สึกส่วนตัว จะทำให้ผู้ทำการศึกษาแลเห็นพัฒนาการทางแนวความคิด ของอดีตที่ผูกพันอยู่กับสภาพการเมืองการปกครองทั้งของยุโรปและสหรัฐอเมริกา ที่กำลังประสบ กับความปั่นป่วนเปลี่ยนแปลง รูปแบบทางการเมืองอย่างรวดเร็ว ผู้ที่ไม่อาจเข้าใจได้นอกจากจะถูก ชักนำไปสู่ความเกลียดชังแนวความคิดของบุคคลทั้งสองได้ง่าย และแลเห็นว่าความคิดทางการเมือง ทั้งของฮูมและเบอริค “เป็นการทวนกระแสกล้อทางประวัติศาสตร์” แต่อันที่จริงแล้วแนว ความคิดของทั้งสองท่านมีสิ่งที่น่าสนใจกว่าประเด็นนั้นมากนัก และข้อเด่นสรุปดังกล่าวอาจทำให้ การมอง (approach) หรือการเข้าใจความคิดของเบอริคและฮูมผิดพลาดได้ง่ายมาก ทั้งฮูมและเบอริค น่าจะเป็นเพียงแนวความคิดที่สะท้อนให้เห็นเป็นปฏิกิริยาต่อแรงกดดันของบรรยากาศทางการเมือง ในขณะนั้นมากกว่า

ในปลายศตวรรษที่ 18 นั้น หลักประกอบลัทธิธรรมชาติคือ เหตุผลนิยม (rationalism) กำลังถูกเริ่มโจมตีมากขึ้น และอันที่จริงแล้วการโจมตีหลักเหตุผลนิยมนี้มีอยู่ในแนวความคิดของรุสโซ ด้วย รุสโซให้ข้ออ้างที่เป็นประเด็นสำคัญว่า ความรู้สึก อารมณ์ และความกระตือรือร้นมีส่วน มากกว่าหลักของเหตุผลในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์⁽³⁾ ผู้ที่ศึกษางานเขียนของรุสโซจึงมักจะประสบกับปัญหาในการทำความเข้าใจใน “จุดยืน” ของรุสโซว่า เป็นผู้ที่ยืนหยัดในหลักของสิทธิ ธรรมชาติหรือมีอารมณ์อื่นปนแอบแฝงอยู่ อันที่จริงนั้นรุสโซกลับเห็นและไม่พอใจกับปัจเจกนิยม ซึ่งแฝงอยู่ในทฤษฎีสิทธิธรรมชาติ การยกทฤษฎีเกี่ยวกับประชาคมขึ้นมา อย่างน้อยที่สุดน่าจะเป็น เครื่องยืนยัน การลดเสื่อมถอยในความเชื่อถือเกี่ยวกับทฤษฎีสิทธิธรรมชาติดังกล่าว ประเด็นของ ความขัดแย้งในตัวเองของรุสโซนั้น ไม่น่าจะมีอะไรมากไปกว่าเหตุการณ์ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิด โครงสร้างทางการเมือง ความรู้สึกต่อความผันผวนในทุก ๆ สิ่ง ในขณะนั้น ทำให้แนวความคิดของรุสโซยากที่จะแยกให้กระจ่างแจ้งถึงแนวทางความรู้สึกอันแท้จริง ของรุสโซได้ ความกระจ่างแจ้งได้เห็นชัดเจนเมื่อมีการท้าทายหลักเหตุผลนิยมอย่างตรงเป้าหมาย จาก เดวิด ฮูม และเอ็ดมันด์ เบอริค

David Hume : เดวิด ฮูม

1. ชีวิตประวัติและผลงาน

ในปี ค.ศ. 1711 เดวิด ฮูม ได้ถือกำเนิดขึ้น ณ เมืองเอ็ดินบะอ์ก ในตระกูลขุนนางชาวสก๊อตแลนด์ บิดาของฮูมได้เสียชีวิตตั้งแต่ฮูมยังเยาว์วัย ฮูมได้รับการศึกษาทางอักษรศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเอ็ดินบะอ์ก ประเทศอังกฤษ ซึ่งมีผลทำให้ฮูมมีความสนใจในงานเขียนประเภทคลาสสิกเกี่ยวกับปรัชญา ฮูมคงจะเหมือนกับคนหนุ่มร่วมสมัยโดยทั่วไปที่ค่านิยมในการศึกษาอยู่ที่การเรียนทางด้านกฎหมาย และทางด้านพาณิชย์ศาสตร์ แต่หลังจากใช้เวลาเรียนกฎหมายอยู่ชั่วระยะเวลาอันสั้น เขาก็เลิกแล้วและหันกลับมาศึกษาในสิ่งที่ชอบ การเดินทางไปยังฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1734 ได้ทำให้ฮูมมีเวลาปลดปล่อยจินตนาการในรูปวรรณกรรมอันยิ่งใหญ่ คือ หนังสือชื่อ “TREATISE OF HUMAN NATURE” ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1739 อย่างไรก็ตามก็ถึงงานเขียนชิ้นนี้แม้จะยิ่งใหญ่ในคุณค่าของตัวมันเอง แต่กลับปรากฏว่าความนิยมมีอยู่ค่อนข้างน้อยในหมู่สาธารณชน ซึ่งผิดกับงานเขียนในชิ้นหลัง ๆ ที่ใช้วิธีการเขียนแบบง่าย ๆ กลับปรากฏว่าได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง สามารถดึงดูดผู้อ่านให้มีความสนใจในแวดวงกว้างขวางมากขึ้น งานเขียนเหล่านี้ได้แก่ งานเขียนภายหลังที่ฮูมเดินทางกลับมาอยู่ในสก๊อตแลนด์แล้ว เช่น งานเขียนเรื่อง “AN INQUIRY CONCERNING HUMAN UNDERSTANDING” (1748) “INQUIRY CONCERNING THE PRINCIPLES OF MORALS” (1751), “POLITICAL DISCOURSES” (1752), หนังสือของฮูมที่ได้รับการกล่าวขวัญอย่างมากในขณะนั้น แต่ด้วยคุณค่าในปัจจุบันดูเหมือนจะเป็นเรื่อง “HISTORY OF ENGLAND” (1762), ทั้งนี้ความนิยมในหนังสือเล่มนี้อาจจะเป็นเพราะเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการบรรยายการต่อสู้ระหว่างกลุ่มการเมืองสองกลุ่ม ระหว่างฝ่าย TORIES และฝ่าย WHIGS⁽⁴⁾ อันเป็นประเด็นที่มหาชนกำลังให้ความสนใจในช่วงนั้น งานเขียนเล่มอื่น ๆ ของฮูมยังได้แก่ “ESSAYS ON MORAL AND POLITICAL SUBJECTS” (1741) และ “DIALOGUES ON NATURAL RELIGION” (1769) ซึ่งดูจะเป็นงานเขียนชิ้นสุดท้ายก่อนที่ฮูมจะจบชีวิตในวันปลายอย่างสงบในดินแดนเกิดของตนเองในปลายปี 1776

เดวิด ฮูม มีโอกาสเดินทางไปยังแคนาดา และอิตาลี ในสมัยที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ตรวจการศาลทหาร (Judgeadvocate) และเคยเป็นบรรณารักษ์ของห้องสมุดกฎหมายในเอ็ดินบะอ์ก ในช่วงชีวิตที่ฮูมกำลังมีชื่อเสียงนั้นซึ่งอยู่ในปี 1763 ฮูมอยู่ในฝรั่งเศสในฐานะเลขานุการสถานเอกอัครราชทูตอังกฤษเป็นเวลา 2 ปี ชื่อเสียงของฮูมกำลังโด่งดังอย่างสุดขีด ในสภาพการณ์ที่เต็มไปด้วยเกียรติยศของชื่อเสียงในหมู่ของบรรดาปัญญาชน รวมทั้งการสรรเสริญยินยอมจากชนชั้นสูงในกรุงปารีส อาจมีส่วนกำหนดให้ทัศนะในทางการเมืองของฮูมมีแนวอนุรักษนิยมบ้าง ฮูมมี

โอกาสพบนักคิดทางการเมืองผู้มีชื่อเสียงโด่งดังหลายคน อาทิ HELVETIUS, HOLBACH, DIDEROT และรวมทั้ง ROUSSEAU ด้วย สำหรับคนสุดท้ายนี้ ไม่เพียงแต่การพบปะกันโดยทั่วไปเท่านั้น สุมยังได้นำรัฐโซมายังกรุงลอนดอนเพื่อหาความสงบและความปลอดภัยให้กับรัฐโซด้วย⁽⁵⁾ เป็นที่แน่นอนว่าผลงานของรัฐโซได้ส่งผลกระทบต่อระบบของสังคมต่าง ๆ ในสมัยนั้นได้รับการตอบโต้ อย่างรุนแรงจากผู้ที่กำลังจะเสียผลประโยชน์ที่มีอยู่ การช่วยเหลือรัฐโซของสุม ได้ช่วยลดการโจมตี ตัวสุมจากฝ่ายตรงข้ามว่าเป็นผู้ที่ชอบรักษาสิ่งเดิมเอาไว้อย่างเหนียวแน่นและไม่อาจมีใครคิดไกล ไปได้ว่าหากสุมยังมีชีวิตยืนยาวต่อมาจนกระทั่งเห็นเหตุการณ์ปฏิวัติใหญ่ของฝรั่งเศสในปี 1789 นั้น ทศนคติความคิดทางปรัชญาการเมืองของสุมจะเปลี่ยนความเข้มข้นในแนวอนุรักษนิยมไปสู่ระดับเดียวกับของเอ็ดมันด์ เบิร์ค หรือไม่ ไม่มีใครกล้าคิด การศึกษาแนวความคิดของสุมในหัวข้อถัดไป โดยเริ่มตั้งแต่ทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของคนแล้วไปจบลงในทัศนะเกี่ยวกับรูปแบบการเมืองการปกครองคงจะทำให้ผู้อ่านมองเห็นจินตภาพในคำตอบต่อคำถามที่เกี่ยวกับ เดวิด สุม ได้ในหลาย ๆ ประเด็น

2. ธรรมชาติของมนุษย์

เดวิด สุม ได้ท้าทายความเชื่อของบรรดานักทฤษฎีสัทธรรมชาตินิยม และกฎธรรมชาตินิยม ไว้อย่างน่าพิงในบทเขียน เรื่อง Treatise of Human Nature ความน่าพิงนั้นอยู่ที่ว่าสัทธรรมชาตินิยมและกฎธรรมชาติที่พูดกันและอ้างกันอยู่บ่อยเสมอนั้น เป็นหลักการอันเกิดจาก การคิดเอาเอง มากกว่าจะเป็นเรื่องหรือสิ่งที่เป็นตัวตนอยู่ การคิดเอาเองนี้นำไปสู่การเชื่อมโยงในเรื่องหลักมาตรฐานทางศีลธรรมซึ่งถือว่า มาตรฐานทางศีลธรรมนั้นมีอยู่แล้วโดยการค้นพบได้ด้วยหลักเหตุผล ซึ่งหลักเหตุ และผลนี้เป็นสิ่งเดียวที่บรรดานักกฎธรรมชาตินิยมหรือสำนักสภาวะธรรมชาติ เห็นว่าเป็นเครื่องชี้ทางไปสู่การประพฤติอันเหมาะสมของมวลมนุษย์ แต่สำหรับสุมแล้วกลับเห็นในทางขัดแย้งและเป็นตรงข้ามเขาเห็นว่า **ความรู้สึก** ต่างหากที่กำหนดคุณค่าการกระทำของมนุษย์ เหตุผลอาจช่วยนำการกระทำให้ไปสู่บรรลุผลแห่งคุณค่าได้เช่นกัน แต่บทบาทของเหตุผลยังเป็นรอง เพราะในทัศนะของสุมนั้น เหตุผลเป็น “ทาสของอารมณ์”⁽⁶⁾ เมื่อถึงทัศนะในตอนนี้ของสุมทำให้ “เหตุกับผล” ที่มักจะถูกอ้างนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในประเด็นทางการเมืองหรือแม้แต่ประเด็นอื่น ๆ ได้รับการท้าทายและชวนให้ใคร่ครวญถึงความถูกต้องอย่างแท้จริงต่อไป สุมเห็นว่าแทนที่จะเป็นเรื่องของเหตุผลที่จะกำหนดคุณค่าการกระทำของมนุษย์ **ประสพการณ์** ต่างหากที่จะแสดงให้เห็นว่าคนจะได้รับความพอใจได้อย่างไร ประสพการณ์จะเป็นเครื่องกำหนดว่าอะไรถูกหรืออะไรผิด อะไรควรหลีกเลี่ยง

เสียงหรืออะไรควรรับรับ ส่วนกฎธรรมชาตินั้นเป็นเรื่องที่ “นั่งคิด” ขึ้นมาและเป็นเพียงนามธรรมเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ฮูมไม่ได้ปฏิเสธในเรื่องคุณค่า แต่ในทางตรงกันข้ามเขาเชื่อว่ามีหลักมาตรฐานสากลเกี่ยวกับความประพฤติทางสังคม แต่ฮูมย้ำว่า หลักมาตรฐานเหล่านั้นเกิดขึ้นด้วยประสบการณ์ไม่ใช่ด้วยเหตุผลนามธรรม

ในทัศนะเกี่ยวกับอารมณ์ ตามที่ฮูมกล่าวว่าเหตุผลเป็นทาสของอารมณ์นั้น ฮูมยอมรับเหมือนกันว่าอารมณ์ของคนนั้นมีอยู่ 2 ประเภท กล่าวคือ อารมณ์สงบและอารมณ์รุนแรง อารมณ์สงบนำด้วยเหตุผลอันสามารถเข้าใจผลประโยชน์ส่วนตนอย่างรู้ผิดรู้ชอบ ส่วนอารมณ์รุนแรงต้องการสนองตอบทันที ฮูมท้วงติงเพียงว่า เหตุผลที่คนเรามักยกอ้างกันถึงเสมอนั้นไม่มีหลักประกันอะไรว่าเป็นเหตุผลที่มาจากอารมณ์สงบเสมอไป คนเราไม่ตัดเทียมกันในความสามารถให้เหตุผลในลักษณะที่จะนำการประพฤติของตนให้บรรลุผลเป็นที่พอใจ แต่ละคนมักจะมุ่งแสวงผลประโยชน์ของตนเองและอารมณ์ของคนก็มักจะนำตนไปสู่จุดหมายนี้⁽⁷⁾ ดังนั้น คนที่ใช้เหตุผลได้ดีมักจะ “ชนะ” บ่อยครั้งทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ถูกต้องอย่างแท้จริง

ทัศนะของฮูมเกี่ยวกับเรื่องของอารมณ์และเหตุผลนี้อาจทำให้หลายคนได้สำรวจหวนกลับไปถึงสิ่งที่อริสโตเติลได้พูดเกี่ยวกับประเภทของรัฐในรูปแบบประชาธิปไตยตามทัศนะของอริสโตเติลซึ่งอาจทำให้พวกโวจารชน (demagogue) ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำประเทศได้ ข้อที่น่าสังเกตนี้มีอยู่ว่าอริสโตเติลได้กล่าวมาก่อนหน้าที่ฮูมจะเกิดในราว 2000 ปี ไม่มีอะไรเป็นเครื่องยืนยันว่าฮูมคงจะได้รับอิทธิพลจากนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่คนนี้เพียงใด แต่ฮูมกลับปิดช่องว่างในการป้องกันไม่ให้อารมณ์ครอบงำขึ้นมาเป็นอุปสรรคของประเทศ โดยฮูมเสนอว่า ประชาคมพึงต้องถูกนำด้วยบุคคลส่วนน้อย เป็นผู้มีการศึกษาและเป็นผู้ที่มีทรัพย์สินสมบัติเพียงพอที่จะไม่ถูกเหย้ายวนใจให้จำนนต่อความต้องการเพื่อสนองผลประโยชน์อันเห็นแก่ตัวระยะสั้น⁽⁸⁾ ข้อเสนอของฮูมมิได้เป็นการท้าทายความรู้รู้สึกของคนทั่วไปในขณะนั้นเท่านั้น แต่การทำลายความคิดเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงหลักการที่ยังไม่อาจตัดสินกันได้อย่างง่าย ๆ ในทางเลือกกระหว่างคนส่วนใหญ่หรือส่วนรวมที่มีจำนวนปริมาณมากกับคนส่วนน้อยที่มีคุณภาพในปัจจุบัน

3. กำเนิดสังคมนิยม

ผิดกับบรรดาพวกนักคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม ฮูมกล่าวว่าสังคมนิยมเกิดจาก “ความจำเป็น” “ความโน้มเอียงธรรมชาติ” และ “นิสัย” ในแง่ของความจำเป็นนั้น ฮูมหมายถึงว่ามนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องธำรงรักษาสังคมให้มีอยู่เพื่อความยุติธรรม เพราะความยุติธรรมนั้นจะ

อำนาจประโยชน์ให้กับสังคม แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์นั้นยังคงแสวงหาผลประโยชน์ของตนเองอันเป็นลักษณะความโน้มเอียงของธรรมชาติ ซึ่งไม่อาจแก้ไขได้ในธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องถูกบังคับให้มองถึงผลประโยชน์ของตนในระยะยาวซึ่งเป็นผลประโยชน์อันแท้จริงมากกว่าการปล่อยให้แสวงหาผลประโยชน์ของตนเองในระยะสั้น การบังคับมนุษย์นั้นก็คือการบังคับให้ตนเคารพกฎหมายและนี่เป็นที่มาของกำเนิดการปกครองสังคมการเมือง

เนื่องจากมนุษย์มีความโน้มเอียงธรรมชาติตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ฮูมจึงเชื่อว่าการบังคับให้เชื่อฟังกฎหมายนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์เกิดความกลัวแล้วหันมาเชื่อฟังปฏิบัติตาม มนุษย์ยังคงมีความโน้มเอียงตามธรรมชาติอยู่เสมอ แต่ที่คนยอมเชื่อฟังก็เพราะอาศัย “นิสัย” เป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมเป็นประการสำคัญ ในหนังสือชื่อ “Of The Origin Of Government” ฮูมเห็นว่านิสัยจะทำให้เกิดความเคยชินต่อการเคารพเชื่อฟัง คนจะไม่มีวันละไปจากแนวทางซึ่งตนและบรรพบุรุษของตนเคยดำเนินมาและยึดถืออยู่ รากฐานความเชื่อในทฤษฎีการเมืองเกี่ยวกับหลักประสบการณ์ของฮูมทำให้แนวความคิดในเรื่องกำเนิดการปกครองเด่นชัดขึ้น คนจะเริ่มมองเห็นผลประโยชน์จากระบบของการเคารพเชื่อฟังและบังคับบัญชา แล้วระบบนั้นก็กลายเป็นความเคยชิน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยทางการเมืองอันมั่นคงจะมีขึ้นได้ และผู้นำไม่จำเป็นต้องอ้างถึงความชอบธรรมของการปกครองในแบบต่าง ๆ กันสำหรับบรรดาผู้สนับสนุนทฤษฎีสัญญาประชาคม คงจะปวดร้าวกับความคิดของฮูมเป็นอย่างมาก เมื่อฮูมโต้แย้งว่าความยินยอมของผู้คน โดยกระทำการตกลงบางอย่างนั้น อันที่จริงแล้วสัญญานั้นไม่น่าจะมีอยู่จริงและถึงมีอยู่จริงสัญญาดั้งเดิมก็ไม่อาจใช้บังคับได้อีกต่อไป เพราะการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในหลายรัฐนับเป็นจำนวนพัน ๆ ครั้ง แสดงว่าไม่เคยมีสัญญาใด ๆ อีกเลย บรรดารัฐบาลสมัยใหม่และทั้งหมดจากประวัติศาสตร์ได้ก่อตั้งมาด้วยชัยชนะหรือการช่วงชิง โดยไม่ได้มีร่องรอยของความยินยอมอยู่แม้แต่น้อย⁽⁹⁾ ในทางปฏิบัติความยินยอมไม่มีบทบาทในการก่อตั้งรัฐบาลเลย รัฐบาลที่เกิดขึ้นมาหาใช่เกิดจากความยินยอมไม่ หากเป็นกำลังทหารหรือความสามารถทางการเมืองต่างหากที่กำหนดสิ่งที่จะต้องกระทำการจัดตั้งรัฐบาลโดยทั่วไปเกิดขึ้นจากผลของชัยชนะจากการปฏิวัติและกำลังบางอย่าง

การปฏิเสธทฤษฎีสัญญาประชาคมของฮูม ไม่ได้หมายความว่าฮูมปฏิเสธผลประโยชน์ร่วมกันซึ่งสมาชิกทุกคนในสังคมแสดงต่อกันและกัน ฮูมเพียงแต่แสดงทัศนะให้เห็นว่ารัฐหรือสังคมไม่ได้เกิดจากการสมัครใจตกลงยินยอมระหว่างสมาชิกเพื่อความจำเป็นแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่รัฐย่อมเกิดขึ้นจากผลแห่งความเหมาะสมและความต้องการของคนอีกด้วย ประสบการณ์ได้สอนมนุษย์อยู่ตลอดเวลาว่าหากปราศจากสังคมหรือรัฐแล้ว ความปลอดภัยและสันติสุขตลอดจน

ความมีผลประโยชน์ร่วมกันของคนหมู่มาก (common interest) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปของความยุติธรรม (justice) อิสรภาพ (freedom) และหลักศีลธรรมอันดี (morality) ภายในสังคมจะไม่ปรากฏหรือมีความหมายอย่างแท้จริงแต่อย่างใด⁽¹⁰⁾

4. รัฐที่ดีและการปกครอง

ในบรรดาพวกอนุรักษนิยมด้วยกัน หลักการเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองนั้นมีความเห็นสอดคล้องเหมือนกันอยู่ประการหนึ่ง กล่าวคือ มีความนิยมในความสงบเรียบร้อยหรือความมีระเบียบของสังคม แต่ระดับของความเข้มข้นในความนิยมดังกล่าว จะมีลักษณะรุนแรงแตกต่างกันประการใดนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อในพื้นฐานหรือธรรมชาติของมนุษย์ตามที่คนในเรื่องนี้ได้กล่าวมาในหัวข้อที่แล้ว ฮูมเห็นว่ามนุษย์ยังคงมีความโน้มเอียงที่จะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนในระยะสั้น ๆ ที่รวมอยู่ในสังคมแล้วก็ตาม หากจะปลดปล่อยให้เป็นไปตามความปรารถนาของแต่ละคน สังคมไม่อาจที่จะยืนอยู่ได้ ดังนั้น เพื่อขจัดต่อปัญหานี้ ฮูมเห็นว่ามนุษย์จำเป็นต้องสละเสรีภาพบางประการที่มีมาแต่กำเนิดและยอมรับต่อกฎหมายหรือระเบียบของสังคมอยู่เท่าเทียมกันเพื่อแลกเปลี่ยนกับสันติภาพและระเบียบที่ดีของสังคม (peace and order)⁽¹¹⁾ คนยอมเชื่อฟังกฎหมายเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีจากการมองเห็นประโยชน์จากระบบการเชื่อฟังและการเคารพ บังคับบัญชาจากผู้ใช้กฎหมาย ฮูมเห็นว่าแม้กระนั้นก็ตาม รัฐหรือสังคมก็ไม่อาจดำรงอยู่ต่อไปได้เช่นกันหากสถานะแห่งการมีสันติภาพและการมีระเบียบที่ดีนั้นยังขาดในเรื่องความยุติธรรม (justice) รัฐที่ดีในทัศนะของฮูมจึงเป็นรัฐที่มีหน้าที่ในการสร้างความยุติธรรมและสันติภาพกับความเป็นระเบียบ⁽¹²⁾ ในสังคมให้ได้ ปัญหาต่อไปก็คืออะไรคือความยุติธรรม ความยุติธรรมของฮูมไม่ได้มีความหมายในสังกัด (concept) ที่เข้าใจกันอย่างในปัจจุบัน แต่ความยุติธรรมในทัศนะของฮูมนั้นดูเป็นเรื่องแปลกพอสมควรเมื่อฮูมนำเอาความยุติธรรมไปผูกพันกับการยอมรับนับถือสมบัติหรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ความยุติธรรมหมายถึงการยอมรับในสิทธิการมีทรัพย์สินสมบัติหรือกรรมสิทธิ์ส่วนตัว

ฮูม : แน่แน่นอน ความคิดว่าครั้งหนึ่งมนุษย์อยู่ได้สภาวะของธรรมชาติเป็นเพียงแต่เหนียวแต่ เราสามารถพูดได้อย่างถูกต้องว่า โลกของธรรมชาติซึ่งมนุษย์อาศัยอยู่แต่แรกนี้มีความอึดอัดขาดแคลนเป็นสิ่งแรก อาหารมีไม่มาก เพราะว่าธรรมชาติไม่ได้ปราณีมนุษย์ อาหารมีไม่พอที่จะเลี้ยงกัน ฉะนั้น มนุษย์จึงต้องเลือกที่จะต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงอาหารซึ่งบางทีก็จะต้องตายในการต่อสู้นั้น หากไม่มนุษย์ก็ต้องเลือกที่จะทำงานร่วมกัน เพื่อที่จะแก้ไขต้นเหตุแห่งความขาดแคลนทางธรรมชาติ ในกรณีนี้แต่ละคนต้องยอมรับนับถือสมบัติที่สะสมไว้ให้ ความคิดเรื่องความยุติธรรมย่อมเกิดขึ้น พร้อมกับกรรมสิทธิ์สมบัติ...เป็นเพียงเรื่องของผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสมาชิกทุกคนในสังคมแสดงต่อกันและกัน และต่างก็วางกฎข้อประพฤติปฏิบัติ โดยถือกฎเกณฑ์บางประการ ข้าพเจ้าถือว่าการยอมให้เพื่อนบ้านเป็นเจ้าของในสิ่งของของเขา นั้น เป็นการดีแก่ข้าพเจ้าด้วย ถ้าเขาจะถือเช่นเดียวกันกับของที่ข้าพเจ้าเป็นเจ้าของ เพื่อนบ้านคนนั้นย่อมมีมติเช่นเดียวกันกับข้าพเจ้าเพราะเขาก็รักของเขาเหมือนกัน เราสองคนก็เหมือนคนเรือที่ตีกรรเชียงร่วมกันแม้จะไม่ต้องสัญญาว่าอะไรต่อกันและกันเลยก็ตาม

วอลแต : จะกล่าวว่า การกระทำทั้งนี้เป็นไปโดยความรู้สึกในทางที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่กันและกัน ก็เห็นจะได้⁽¹³⁾

เป็นที่เห็นได้อย่างแจ่มชัดว่า ความยุติธรรมในความหมายของฮูม โดยให้แต่ละคนเคารพสิทธิในทรัพย์สินสมบัติของแต่ละคนที่มีอยู่นั้น ฮูมประสงค์มุ่งไปในการมีรัฐที่มีความสงบและความมั่นคงในทางการเมือง การตอบสนองอารมณ์ของแต่ละคนในเรื่องสิทธิในทรัพย์สินสมบัตินี้ เป็นการตอบสนองอารมณ์ที่ตรงเป้าหมาย เพราะมนุษย์นอกจากจะมีความรักในตนเองแล้ว มนุษย์ยังได้ความเป็นระเบียบของสังคมอันเกิดจากการที่มนุษย์ถูกสอนให้รักตัวอย่างฉลาด และแก้ไขให้ไปในทางที่ถูก และสิ่งที่ทำหน้าที่สอนให้มนุษย์รักตนเองอย่างฉลาดเพื่อสังคมที่สงบนี้ ฮูมท้าวความไปถึงศีลธรรมจรรยา หรือจริยธรรมที่มาจากประสบการณ์ได้มาจากความรู้ในทางเหตุผล ประสบการณ์จะช่วยก่อตัวศีลธรรมจรรยาหรือจริยธรรมในสังคมหนึ่ง ๆ โดยที่มาตรฐานทางศีลธรรมในแต่ละที่ไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกัน ประเพณีและประสบการณ์ของแต่ละท้องถิ่นคงจะไม่อาจทำให้ความคิดในเรื่องความยุติธรรมเหมือนกันไปหมด ประเด็นอยู่ที่ว่าศีลธรรมในแต่ละแห่ง น่าจะตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งผลได้หรือผลประโยชน์ของแต่ละคน โดยมีผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคมได้รับการยอมรับ เพราะว่าผลประโยชน์ส่วนรวมนั้นไม่ได้ขัดกับผลประโยชน์ส่วนตนของเขา⁽¹⁴⁾

ความคิดของฮูมเกี่ยวกับหลักของศีลธรรมนั้น คงจะโต้แย้งได้ลำบาก แต่สำหรับในเรื่อง ความยุติธรรม แม้ว่าในบั้นปลายของความหมายในที่สุด จะมุ่งไปสู่สภาพสังคมที่มีสันติภาพและ เป็นระเบียบแต่จุดอ่อนในความหมายนี้คงจะมีช่องว่างให้โจมตีได้ค่อนข้างง่าย ความสงบ ความ เรียบร้อยของสังคมจะมีอยู่ได้จริงหรือ หากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสัมปัตตินั้นแต่ละคนที่มีอยู่หาได้มีอยู่ อย่างพอเพียงตามความจำเป็นไม่ และการกระจายทรัพยากรหรือรายได้ได้อย่างเป็นธรรมนั้น ฮูมไม่ได้เอ่ยถึงเลย และไม่ว่าจะสิ่งที่ฮูมเคยนึกถึงหรือไม่ก็ตาม นักปรัชญาทางการเมืองในราว ปลายศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมในรูปแบบใหม่และ มีความรุนแรงในการเร่งรัดต่อมหาชนในระยะถัดมาเพราะข้อเสนอของความยุติธรรมได้ เปลี่ยนมาเป็นความยุติธรรมของคนหมู่มาก ในรูปของลัทธิสังคมนิยมในแขนงต่าง ๆ ต่อมาไม่นานนัก

อย่างไรก็ตาม ฮูมยังคงเห็นต่อไปว่าแม้ว่ามนุษย์จะผูกพันกับผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผล ประโยชน์ส่วนรวม แต่ก็ยังไม่มื่ออะไรจะประกันได้ต่อไปว่าอารมณ์อันรุนแรงจะถูกนำกลับมาใช้ใน หมู่มากจำนวนมากอีกหรือไม่ ฮูมจึงเสนอว่าในรูปแบบการปกครองนั้น จำเป็นที่จะต้องมีกฎหมาย เพื่อทำให้คนทุกคนมีหลักประกันของความมั่นใจได้ สังคมทั้งหลายไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายเหมือน กัน แต่สังคมจะดำรงอยู่ไม่ได้ถ้าปราศจากกฎหมาย เพราะกฎหมายเกิดขึ้นก็เพื่อป้องกันทรัพย์สิน สัมบัติ ทฤษฎีการเมืองของฮูมจึงดูจะเป็นการรวนเวียนเข้าหากลับไปสู่จุดดั้งเดิม กล่าวคือตั้งแต่เริ่ม ธรรมชาติของมนุษย์ที่มีอารมณ์ทั้งแบบสงบและอารมณ์รุนแรง โดยอารมณ์รุนแรงเป็นผู้ครอบงำ เหตุผล ดังนั้น สิ่งที่มนุษย์สามารถดำรงสภาพของสังคมอยู่ได้น่าจะเป็นเพราะประสบการณ์ มากกว่าหลักของเหตุผล แต่ถึงแม้ว่ามนุษย์จะมีประสบการณ์เพียงใด ดัชนีหาของมนุษย์ที่ยังคงมีอยู่ อาจชักนำไปสู่ความรุนแรงได้ แต่ความรุนแรงอันอาจจะมีผลทำลายสังคมการเมืองลงไป ถูก ระวังลงไปได้เพราะผลประโยชน์ส่วนตนสอดคล้องกับผลประโยชน์ส่วนรวม อันได้แก่ความยุติธรรม ในสิทธิทรัพย์สินสัมปัติที่มีอยู่ และความอยู่รอดของสังคมโดยมีกฎหมายเป็นหลักประกันความมั่นใจให้ แก่มนุษย์ ข้อสำคัญที่ฮูมย้ำอยู่เสมอก็คือ ธรรมชาติของมนุษย์นั้นมื่ออารมณ์ ดังนั้น จุดจบสุดท้าย เฉพาะเกี่ยวกับความคิดในการปกครองในทัศนะของฮูมก็คือ ผู้ที่จะทำหน้าที่ใช้กฎหมายปกครอง บังคับกับมนุษย์คนอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไปนั้น ก็คือชนกลุ่มน้อยผู้มีทรัพย์สินสัมปัติอย่างพอเพียงที่จะไม่ถูกชักจูง หรือให้อารมณ์รุนแรงเข้ามาครอบงำจิตใจได้ ชนกลุ่มน้อยนี้จิตใจยังได้รับการขัดเกลาจากระดับ การศึกษา และน่าจะเป็นผู้ที่เหมาะสมในการเป็นผู้ปกครองประเทศ และความคิดเช่นนี้ทำให้ เราหวลกลับไปสู่จุดเริ่มต้นตั้งแต่ฮูมได้พิจารณาถึงธรรมชาติของมนุษย์ตามที่เราได้กล่าวมาแล้วใน หัวข้อตอนต้น

Edmund Burke : เอ็ดมันด์ เบิร์ค

เบิร์คคงจะเหมือนกับคนหนุ่มสาวร่วมสมัยโดยทั่วไปที่ได้รับการบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศอื่น ๆ เป็นแบบฉบับที่ควรนำมาปรับใช้กับประเทศของตนเอง ผลสำเร็จของการปฏิวัติในอเมริกาได้รับการต้อนรับด้วยความยินดีปราศจากบรรดาพวกเสรีนิยม การล่มสลายอย่างหมดสิ้นในสถาบันเก่าของฝรั่งเศสในปี 1789 ก่อให้เกิดการแซ่ซ้องขานรับหลักของเหตุผล เสรีภาพภราดรภาพและอิสรภาพกันอย่างมาก ในอังกฤษกลุ่มพวก Whigs ส่วนใหญ่สรรเสริญพวกปฏิวัติในฝรั่งเศส เบิร์คในฐานะที่ในขณะนั้นเป็นสมาชิกอยู่ในกลุ่ม Whigs กลับเปลี่ยนใจผิดแปลกไปจากคนร่วมสมัยเพราะเบิร์คแทนที่จะปลอ่ยให้ความบ้าคลั่งหรืออารมณ์ตามคนหนุ่มมากในเหตุการณ์ช่วงนั้นครอบงำความคิดของเขาเหมือนอย่างคนโดยทั่ว ๆ ไป เบิร์คกลับพิจารณาการปฏิวัติฝรั่งเศสและขบวนการปฏิวัติทั้งปวงโดยอาศัยรากฐานทางปรัชญางานเขียนของเบิร์คที่ชื่อ “Reflections On The Revolution In France” เป็นผลงานที่แสดงความคิดเห็นของเขาเป็นอย่างดี ความพยายามในการสะท้อนตอบต่อแรงกดดันของบรรยากาศทางการเมืองในขณะนั้น ได้สร้างความแปลกใจให้กับเพื่อนร่วมกลุ่ม Whigs ของเบิร์คเป็นอย่างมาก เพราะก่อนหน้านี้ในในฐานะที่เป็นสมาชิกรัฐสภา เบิร์คได้เคยเป็นปากเสียงให้แก่พวกปฏิวัติอเมริกาจนมาก่อน แต่เมื่อมาถึงเหตุการณ์ในฝรั่งเศส เบิร์คกลับมีความคิดเห็นเป็นตรงข้าม⁽¹⁵⁾ ตามความจริงแล้วคงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแปลกใจมากนัก เพราะนอกจากงานเขียนเล่มที่กล่าวถึงมาแล้วยังมีผลงานของเบิร์คอีกหลายเล่มที่แสดงทัศนะส่งผลให้เบิร์คเป็นพวกที่มีหัวคิดแบบอนุรักษนิยมที่รักความก้าวหน้า การที่เข้าร่วมอยู่ในกลุ่ม Whigs นั้น เป็นผลที่ชายหนุ่มอย่างคนร่วมสมัยต้องการที่จะให้มีการก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งเก่า ๆ ที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น และการโจมตีขบวนการปฏิวัติในฝรั่งเศส โดยเฉพาะการวิจารณ์พวกจาโคบีน (Jacobins) อย่างรุนแรงของเบิร์คนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นอนุรักษนิยมที่ไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือความก้าวหน้า ก้าวไปไกลถึงขั้นทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่เดิมอย่างหมดสิ้น ซึ่งเบิร์คเคยอ้างถึงทัศนะของเขาอยู่เสมอมาว่า “จุดยืน” ของเขาในอาชีพหลักการที่เขาเคยยึดถือมาเสมอตลอดเวลา หาใช่เป็นไปตามกระแสความแปรปรวนทางการเมืองแต่อย่างใดไม่

1. ชีวิตประวัติและผลงาน

เบิร์คเกิดที่เมืองดับลิน ประเทศไอร์แลนด์ ในวันที่ 12 มกราคม ค.ศ. 1729 (อายุอ่อนกว่าเดวิด ฮูม 18 ปี) เหตุการณ์ในสงครามศาสนาระหว่างฝ่ายคาทอลิกและฝ่ายโปรเตสแตนต์มีมาตั้งแต่ก่อน เบิร์คจะเกิดเสียอีก แม้ว่าเบิร์คจะนับถือศาสนาโปรเตสแตนต์ตามบิดา แต่เบิร์คก็ได้นิยมชมชอบการกตขี่เอาวัดเอาเปรียบต่อพวกคาทอลิก เบิร์คกลับอุทิศเวลาและกำลังใจอย่างใหญ่หลวงใน

ช่วงหลังของชีวิต เพื่อที่จะพยายามแก้ไขการปฏิวัติที่เลวร้ายนี้ ภายหลังจากได้รับปริญญาจากวิทยาลัย Trinity ในปี 1744 เบอรัคได้เคยใช้ความพยายามที่จะศึกษากฎหมายต่อในอังกฤษ แต่เบอรัคมีความคล้ายคลึงกับฮุมตรงที่เห็นว่าวิชาวรรณกรรมน่าสนใจกว่า และชื่อเสียงทางวรรณกรรมของเขาก็เริ่มปรากฏในปี 1756 เมื่อผลงานของเขา 2 ชิ้น ได้รับการตีพิมพ์ คือ “A Vindication of Natural Society” และ “Philosophical Inquiry Into The Origin of Our Ideas on the Sublime And the Beautiful” ต่อมาในปี 1757 เบอรัคได้เขียนเรื่อง “Abridgement of The History of England” (หนังสือเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์จริง ๆ ในปี 1812) และในปี 1758 เริ่มเรียบเรียงบันทึกประจำปี (Annual Register) โดยได้รับค่าจ้าง 100 ปอนด์ต่อบันทึกชิ้นหนึ่ง อย่างไรก็ตาม รายได้แบบนี้ไม่พอเพียงต่อค่าครองชีพ เบอรัคจึงไปสมัครเป็นเลขานุการของรัฐมนตรีว่าการไอร์แลนด์ (Irisism Lord Leutenant’s Secretary) และติดตามไปปฏิบัติงานในบ้านเกิดของตนเองอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ความรู้สึกของการถูกกดขี่ทางศาสนาของชาวคาทอลิก ทำให้เบอรัคผลิตผลงานออกมาชิ้นหนึ่ง คือเรื่อง “Tracts On the Popery Laws” ซึ่งเป็นบทเขียนว่าด้วยกฎหมายระบบสันตปาปาเขาโจมตีการกีดกันชาวคาทอลิกแห่งไอร์แลนด์ ต่อมาเบอรัคลาออกจากตำแหน่งเลขานุการรัฐมนตรีเนื่องด้วยมีการโต้เถียงในเรื่องหน้าที่การงานกับรัฐมนตรี โดยเบอรัคลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งสมาชิกรัฐสภา บทบาททางการเมืองของเบอรัคในช่วงนี้เป็นไปด้วยความประทับใจในหมู่พวกรักความก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างยิ่งด้วยการพยายามปกป้องรัฐธรรมนูญเสรีนิยม⁽¹⁶⁾ ตามที่พวกกลุ่ม Whigs สถาปนาหลักการลดอำนาจของกษัตริย์ได้สำเร็จ อันเป็นการปฏิวัติที่ถือกันว่าเป็นการปฏิวัติอันเรืองเกียรติ (Glorious revolution) การปกป้องรัฐธรรมนูญเสรีนิยมและต่อต้านอำนาจของกษัตริย์ส่งผลให้เบอรัคกลายเป็นผู้โด่งดังในเวทีทางการเมืองในรัฐสภาขึ้นมาทันที อย่างไรก็ตาม บทบาททางรัฐสภาเช่นนี้มีผลทำให้นักวิจารณ์ทางทฤษฎีการเมืองในยุคหลังไม่อาจจะเชื่อใจได้สนิทกันว่าเบอรัคจะมีความเชื่อในการต่อต้านสถาบันเก่า ๆ ที่มีอยู่จริงเพราะงานเขียนต่อ ๆ มาเป็นงานเขียนที่โจมตีการปฏิวัติแทบทั้งสิ้น อาทิ “Reflections on the Revolution In France” (ที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น) และ “A Letter To a Member Of The National Assembly”, “Thoughts On French Affairs”, “An Appeal From The Old To The New Whigs” ดังนั้น จึงน่าคิดว่างานเขียนในช่วงแรกน่าจะเป็นเพียงผลการปฏิบัติทางการเมืองและการโฆษณาชวนเชื่อมากกว่าจะเป็นแนวความคิดทางปรัชญาทางการเมืองที่แท้จริงของเบอรัค⁽¹⁷⁾ ซึ่งดูเหมือนว่าเบอรัคจะยอมรับเช่นกันว่างานเขียนของเขาในเรื่อง

“A Vindication Of Natural Society” นั้น เบอรัคเจตนาที่จะให้เป็นการเขียนแบบส่อเสียดมากกว่าที่จะเป็นการสวดีสังคมธรรมชาติจริง ๆ⁽¹⁸⁾ ดังนั้น เป้าหมายของการศึกษาแนวความคิดทางปรัชญาการเมืองของเบอรัคจึงมุ่งตรงมาสู่งานเขียนในระยะหลัง แต่ไม่มีเล่มใดจะโด่งดังและตรึงตรึงใจเท่ากับงานเขียนในเรื่อง “Reflections On The Revolution In France” อันเป็นพื้นฐานที่จะเข้าใจแนวความคิดทางการเมืองของเบอรัคต่อไป

อาจกล่าวได้ว่า เกือบจะทุกเรื่องทีเบอรัคเขียนจะสะท้อนถึงเหตุการณ์ในยุคของเขา อาทิ The American Colonial Crisis, British Rule In Ireland And In India และ The French Revolution นักวิชาการชื่อ Francis Canavan วิเคราะห์ว่าแนวทางการศึกษาทฤษฎีการเมืองที่เรียกว่าเป็นแบบ formal ของเบอรัคจะหาได้จากความคิดของเขาในเรื่อง The French Revolution ซึ่งความคิดในผลงานเรื่องนี้ของเบอรัค ได้รับการคัดค้านโดย Thomas Paine และ Rousseau ซึ่งคัดค้านเบอรัคในเรื่องสิทธิมนุษยชนและในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ⁽¹⁹⁾ แม้ว่าผลงานเล่มดีเด่นของเบอรัคจะโจมตีต่อต้านตลอดจนชี้ถึงผลเลวร้ายของการปฏิวัติฝรั่งเศสปี 1789 ก็ตาม เป็นที่ประจักษ์ว่าในตอนท้ายที่สุดแล้วเบอรัคยอมรับในเรื่องสิทธิอันสุดท้ายของประชาชนที่จะต่อต้านรัฐบาลที่กดขี่ ซึ่งเบอรัคยอมอมเปลี่ยนแปลงความคิดของเขาในเมื่อเขามีอายุมากขึ้น ดังเห็นได้จากงานที่เขียนของเขา ในปี 1790 ที่พอจะสรุปแนวความคิดในช่วงบั้นปลายของเบอรัคได้ว่า เบอรัคยอมรับว่าในสภาพที่มีความจำเป็นก็อาจมีการโค่นล้มรัฐบาลให้ออกไปได้⁽²⁰⁾

2. มนุษย์กับสังคมการเมือง

สิ่งที่เบอรัคกล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ เป็นสิ่งที่หลายคนคงจะค้านได้ลำบากและคงจะมีคนจำนวนไม่น้อยที่เห็นด้วยแต่ไม่มีใครกล้าพูดถึง โดยเบอรัคให้ทัศนะว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกันโดยธรรมชาติของการเกิด แต่มนุษย์ยังคงมีความแตกต่างกันในระดับของความฉลาด (wisdom) ต่อการดำเนินไปสู่การมีชีวิตที่ดี และการดำเนินชีวิตที่ดีนั้นเป็นที่น่าเสียดายที่หลายคนได้อาศัยหลักเหตุผลเป็นเครื่องมือกำหนดแนวทางความดีของชีวิต ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว เหตุผลที่หลายคนเชื่อว่าเป็นหลักการที่เหมาะสมในการใคร่ครวญหาสิ่งที่ “คิดว่าดี” นั้น เป็นเพียงข้ออ้างเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่า การที่มนุษย์เลือกที่จะใช้ชีวิตที่เขาคิดว่าดีนั้นก็เพราะเหตุและผลที่มนุษย์ใช้ในการตัดสินใจ โดยข้อสรุปของการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็มาจากเหตุผลนั้น ลงท้ายจะต้องเป็นข้อสรุปที่มีผลประโยชน์ส่วนตัวเบื้องหลังแอบแฝงอยู่และผลที่จะตามมานั้นก็คือ กิเลสและตัณหาของมนุษย์จะทวี

ทับถมมากยิ่งขึ้น ขึ้น จนกระทั่งในท้ายที่สุดจะก่อให้เกิดความมีอคติ (Prejudice) ขึ้นในจิตใจของมนุษย์ เบอร์กอ้างว่าชีวิตและประสบการณ์ที่ผ่านมาได้สร้างความมั่นใจให้แก่เขาว่ามนุษย์ได้ดำเนินชีวิตหนักไปทางการใช้อคติที่เกิดจากเหตุผลซึ่งมนุษย์คิดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง การดำเนินชีวิตเช่นนี้เป็นความผิดพลาด ผิดพลาดในแง่ที่มนุษย์ใช้หลักของเหตุผลมากเกินไป ดังนั้น คน ๆ เดียวจึงอาจได้ข้อว่าเป็นทั้งคนฉลาดที่สุดและคนโง่ที่สุดในเวลาเดียวกันได้⁽²¹⁾

ในแง่ของคนโง่นั้นอยู่ที่การอธิบายที่ผ่านมาแล้ว ส่วนในแง่ของคนฉลาดนั้น อยู่ที่หลักประสบการณ์จากผลงานหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษได้เคยมีบทบาทไว้แล้วในสังคม⁽²²⁾ ในแง่นี้ประสบการณ์ของคนจึงเป็นตัวกำหนดให้เกิดโครงสร้างสังคมอันซับซ้อนยิ่ง เบอร์กย้ำถึงทฤษฎีกำเนิดรัฐของเขายู่อเสมอว่า สถาบันต่าง ๆ ที่คนก่อตั้งขึ้นมา นั้น ก่อตั้งขึ้นมาจากรวมเหยี่ยวและประเพณีซึ่งใช้ในสังคมโดยที่มีผลประโยชน์ของคนส่วนรวมเป็นผลผลักดันให้ทุกคนเห็นพ้องต้องกันในการกำหนดโครงสร้างของสังคมนั้น จริงอยู่ แม้ว่ากำเนิดของสังคมจะมีมานานและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เบอร์กยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเรื่องของระเบียบธรรมชาติ แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นจะให้ผลดีที่สุดในเมื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้าเป็นระเบียบที่ละเล็กละน้อยและคงความต่อเนื่องกันกับอดีต การเปลี่ยนแปลงในอนาคตก็จะต้องกระทำโดยอาศัยรากฐานเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิงและการปฏิวัติ อาจทำลายดุลยภาพของโครงสร้างทางสังคมให้พินาศเสื่อมสูญลงได้⁽²³⁾ ทักษะของเบอร์กแบบนี้เป็นทักษะที่ให้ความสำคัญแก่ดุลยภาพของสังคม การที่เบอร์กให้ความสำคัญแก่สถาบันของสังคมการเมืองเช่นนี้เท่ากับว่าเบอร์กมีทักษะเห็นคล้ายกับอริสโตเติล บิดาทางรัฐศาสตร์ว่ามนุษย์จะสมบูรณ์อยู่ได้ก็ต่อเมื่ออยู่ในสังคมการเมือง หรืออยู่ใน Polis⁽²⁴⁾ เมื่อทักษะของเบอร์กเป็นเช่นนี้ เบอร์กจึงมิได้สรรเสริญธรรมชาติหรือสภาวะธรรมชาติเหมือนกับที่กลุ่มเหตุผลนิยมทุ่มเทความเชื่อถือในหลักทฤษฎีสัทธรรมชาตินิยม เบอร์กก้าวไปไกลถึงกับโจมตีว่า ทฤษฎีสัทธรรมชาตินิยมทำให้มนุษย์กระทำในสิ่งที่เขาพอใจ และที่น่ากลัวก็คือ การ

อ้างสิทธิธรรมชาติเพื่อกระทำในสิ่งที่พอใจของแต่ละคนนั้น เสี่ยงต่อความทุกข์ยากลำบากได้ง่าย ๆ เพราะแต่ละคนก็จะพยายามสนองความต้องการในส่วนของตนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นอิสรภาพจึงไม่ได้หมายความว่าความเท่าเทียมกันสำหรับคนทั้งปวง หากมีเช่นนั้นแล้วสถาบันของสังคมการเมืองก็ไม่อาจจะดำรงอยู่ได้ จริงอยู่ที่สิทธิการปกครองตนเองอาจเคยมีอยู่ในสภาวะแรกเริ่ม แต่มิใช่สิทธิทางสังคม เพราะเมื่อคนเข้ามาสู่สังคมการเมืองเพื่อความสมบูรณ์อย่างที่สุดแล้ว สิทธิแรกเริ่มจะถูกทิ้งไป และกลับกลายเป็นความยินยอมต่อการปกครองเพื่อที่จะให้สังคมการเมืองอยู่ได้ เบอร์กทำทนายพวกนักธรรมชาตินิยมว่า ความยินยอมในการปกครองนี้กับความเสมอภาคของคนทั้งปวงที่ให้ความยินยอมเป็นคนละเรื่องกัน นักธรรมชาตินิยมมักนำสองเรื่องนี้มาผูกพันเป็นเรื่องเดียวกันเสมอ โดยปราศจากการอธิบายอย่างตรงไปตรงมา การถือเรื่องความเสมอภาคในเรื่องความยินยอมนี้มีผลเพียงประการเดียว คือ ความระส่ำระสายที่เกิดจากคนหนึ่งคนใด เรียกร้องหรือถกเถียงต่อความยินยอมนั้น เบอร์กกล่าวว่าเป็นเรื่องเหลวไหลที่จะถือเอาว่าความยินยอมของคนงานโง่ ๆ คนหนึ่ง มีน้ำหนักเท่ากับสุขภาพบุรุษผู้รู้และมีทรัพย์ เพราะรัฐมิใช่เป็นหุ้นส่วนในสิ่งที่เป็นเพียงผลประโยชน์ต่อความเป็นอยู่แท้ ๆ ของสัตว์เพียงชั่วคราว แต่รัฐเป็นหุ้นส่วนในศาสตร์ทั้งปวง เป็นหุ้นส่วนในศิลปทั้งปวง เป็นหุ้นส่วนในคุณธรรมทั้งปวง และในความสมบูรณ์ทั้งปวง รัฐจึงจะต้องถือด้วยความเกื้อหนุนเหนืออย่างอื่น ความคิดของเบอร์กเช่นนี้จึงเป็นความคิดที่ต่อต้านลัทธิซึ่งสนับสนุนการแข็งข้อของรัฐ ดังเช่นลัทธิสัญญาประชาคมของ จอห์น ล็อก และในขณะที่เดียวกันก็เป็นการให้ความสำคัญต่อกฎประเพณีของรัฐที่ดำรงต่อเนื่องกันมาในระยะอันยาวนาน⁽²⁵⁾

การโจมตีของเบอร์กในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติที่ถูกกำหนดขึ้นโดยนักทฤษฎีสัญญาประชาคม (The Social Contract Theorists) เบอร์กไม่ได้ปฏิเสธในเรื่องการอ้างสิทธิของมนุษย์ที่รัฐบาลจักต้องให้การยินยอม และเบอร์กก็ไม่ได้ปฏิเสธว่ามนุษย์ในครั้งหนึ่งเคยพอใจกับสิทธิตามธรรมชาติที่เคยมีอยู่ในสภาพธรรมชาติของคน แต่สิ่งที่เบอร์กคัดค้านก็คือสิทธิที่เป็นนามธรรมในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติโดยเท่าเทียมกันของมนุษย์จำเป็นต้องสูญหายไปหรือถูกยกเลิก เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันในสังคม⁽²⁶⁾ เบอร์กมองธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่ซับซ้อนเข้าใจยาก จุดมุ่งหมายของสังคมจึงเป็นสิ่งที่สลับซับซ้อนมากที่สุด ดังนั้น จึงไม่มีข้อกำหนดหรือแนวทางแห่งอำนาจที่จะสามารถใช้ได้เหมาะสมกับธรรมชาติของคน หรือที่จะกำหนดคุณภาพในกิจกรรมของคน เบอร์กได้ให้ข้อเตือนใจไว้ว่า ลักษณะนิสัยของพวกปฏิรูป

รุนแรงที่ต้องการความสมบูรณ์แบบที่สุด ถือเป็นสิ่งอันตรายมากที่สุด เพราะว่าเขาเหล่านั้น ลืมนึกถึงธรรมชาติของคน นอกจากนี้แล้ว เบอร์กียังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับมนุษย์อีกว่า “ชอบมีสิทธิพิเศษ, ยกเอาการตัดสินใจของตนเป็นใหญ่” แต่ในอีกทางหนึ่ง เบอร์กียังมองมนุษย์ว่า “เป็นผลผลิตที่พระเจ้าสร้างขึ้น”⁽²⁷⁾ ดังนั้น เพื่อประสานแนวความคิดทั้งสองอย่างนี้ของ เบอร์กี จึงจัดไว้ว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างตนเองกับมนุษย์ถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้า หากกล่าวโดยสรุปในความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ของเบอร์กีแล้ว จึงเป็นเรื่องน่าเศร้าใจสำหรับเบอร์กีที่มองอะไร ชัดแย้งกันเอง

๖. รัฐและการปกครองที่ดี

ในแง่ของการจัดองค์กรรัฐบาล จะเป็นความเข้าใจผิดเป็นอย่างมาก หากใช้ความหมายของอนุรักษนิยมกับระบอบการปกครองแบบฟาสซิสต์ว่าหมายถึงสิ่งเดียวกัน เบอร์กีในแนวทางอนุรักษนิยมแสดงความคิดเห็นว่ารูปการปกครองที่ดีที่สุดไม่อาจจะกำหนดลงไปตายตัวได้ รัฐบาลต่าง ๆ ที่มีมาแล้วในอดีตตราบเท่าปัจจุบัน ล้วนเกิดขึ้นได้โดยคุณธรรมของพระผู้เป็นเจ้า รัฐมิได้เกิดขึ้นโดยที่มิใคร่ไปเนรมิตหรือสร้างสรรค์ขึ้น แต่รัฐมีรากเหง้าความเป็นมาฝังลึกลงไปในความรู้สึกและสัญชาตญาณของมนุษย์ ดังนั้น รูปแบบของรัฐที่ดีจึงไม่อาจกำหนดลงไปได้ตามนัยข้างต้น นอกจากนี้จะพิจารณาในแง่สัมพันธ์กับสภาพการณ์ รูปแบบของรัฐแบบหนึ่งอาจจะเหมาะสมกับสภาวะการณ์อย่างหนึ่ง เบอร์กีเตือนว่า เราไม่อาจจะตำหนิรูปการปกครองใด ๆ เพียงด้วยหลักการนามธรรมเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แนวความคิดของเบอร์กีเกี่ยวกับรูปของรัฐบางประการต่อมาได้จำกัดรัฐที่ดีไว้ให้อนุชนรุ่นหลังคิดใคร่ครวญชัดเจนขึ้นว่า รูปรัฐที่ดีนั้นน่าจะมีส่วนผูกพันอยู่กับการดำรงอยู่ของรัฐนั้น ๆ ได้นานเท่าใด ย่อมแสดงว่ารัฐนั้นต้องมีความดีในตัวของมันเองในแง่นี้ เป็นไปได้ที่ว่าเบอร์กีคงจะให้ความสำคัญแก่รูปการปกครองของอังกฤษในขณะนั้นเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับสุดดีรัฐธรรมนูญของอังกฤษว่าเป็นรัฐธรรมนูญ ธรรมเนียมอันเก่าแก่ เป็นรัฐธรรมนูญอันมีหลักฐานประการเดียวที่กล่าวได้ว่ามีอยู่มาชั่วนาน

เมื่อรัฐที่ดีมีส่วนผูกพันกับสิทธิของหลักธรรมเนียมอันเก่าแก่ ดังนั้น รัฐที่ดีจึงไม่ใช่รัฐที่มุ่งถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่ตรงกันข้าม ควรจะช่วยรักษาคุณสมบัติลักษณะของสถาบันนั้นไว้โดยสิ่งที่ซึ่งเปลี่ยนมาแทนที่อาจไม่ดีเท่าเก่าก็ได้ และอาจไปไกลถึงกับเลวร้ายกว่าเสียด้วยซ้ำ สำหรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นมากรณีเช่นรูปแบบการปกครองที่เป็นตั้งนครกหรือเมืองของชาตาน แต่เป็นรัฐที่เกิดจากความประสงค์ของพระเจ้าอันเนื่องมาจากความเชื่อของคนร่วมสมัยเบอร์กีที่ว่า การบ้านการเมืองนั้นมีส่วนผูกพันอยู่กับพระเจ้า แม้แต่เบอร์กีเอง

ก็ได้รับอิทธิพลจากศาสนา ดังคำกล่าวของเบอร์คที่ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์อย่างไม่น่าสงสัย เพราะเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่ประชาชน แต่ผู้ที่มีอำนาจที่แท้จริงในขั้นสุดท้ายคือ พระเจ้า”(28)

ในเรื่องการปฏิวัติ แม้ว่าเบอร์คจะเขียนคัดค้านและชี้ให้เห็นแต่ผลเสียของการปฏิวัติในหนังสือเล่มอมตะที่มีชื่อเสียงของเขาก็ตาม ตามทัศนะของเบอร์คการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง ไม่ได้หมายความว่า จะกระทำไม่ได้เลย หากแต่ควรกระทำในรูปของวิวัฒนาการ เพราะอย่างน้อยที่สุดเบอร์คก็เห็นด้วยกับการปฏิรูปการปกครองของอังกฤษในปี 1688 และการปฏิวัติในอเมริกาที่เกิดขึ้นก่อนการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส แต่ความคิดของเบอร์คเมื่อมีอายุมากขึ้น กลับยอมรับว่าการปฏิวัติเป็นสิ่งกระทำได้ ซึ่งเขากล่าวไว้ในปี 1790 ว่า “ต่อเมื่อรัฐบาลใช้อำนาจไปในทางที่ผิด และทำความเดือดร้อนยุ่งเหยิงมาให้” แต่เบอร์คก็ได้ให้ข้อเตือนใจไว้ว่า “การปฏิวัติจะให้ผลแห่งการกระทำในทางชั่วร้ายดังเช่นประสบการณ์ที่มีมาในอดีตเสมอ”(29)

สำหรับในส่วนของผู้ปกครองตามทัศนะของเบอร์คแล้ว เบอร์คมีความเชื่อว่า มนุษย์ถูกแบ่งโดยธรรมชาติให้มีความแตกต่างกันในด้านยศฐาบรรดาศักดิ์ ในด้านตำแหน่งและชนชั้นว่าผู้ใดควรเป็นชนชั้นผู้ปกครอง (ruling class) เบอร์คเชื่อว่าคนทั้งหมดไม่สามารถเป็นผู้ปกครองได้ คนที่จะเป็นผู้นำจะต้องมียศตำแหน่งมีบุคลิกลักษณะที่ดี ตลอดจนเป็นผู้มีประสบการณ์ในทุกสังคม ในทุกสังคมจะประกอบไปด้วยคนหลากหลายในการจำแนกประชชนชนนั้น สำหรับชนชั้นสูงโดยกำเนิดตามทัศนะของเบอร์ค ได้แก่ผู้ที่มีความสามารถมาโดยกำเนิด มีการศึกษา, มีความมั่งคั่ง, มียศฐาบรรดาศักดิ์ ฯลฯ เบอร์คถือเป็นคุณสมบัติของผู้ปกครองที่เหมาะสมที่จะปกครองประเทศได้ดี เพราะคุณสมบัติของผู้ปกครองดังกล่าวจะเป็นหลักประกันที่แน่นอนที่สุดสำหรับความมีอิสระเสรี, ความยุติธรรม และความมั่นคงทางสังคม การยกย่องเฉพาะชนชั้นสูงให้เป็นคุณสมบัติที่ดีของผู้ปกครอง ด้วยเหตุผลที่เบอร์คคิดว่าพวกชนชั้นสูงจะเป็นผู้พิทักษ์เสรีภาพ ช่วยปกป้องสังคมให้ปราศจากระบบเผด็จการแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Monarchical despotism) ควบคู่ไปกับช่วยป้องกันระบบทรราชย์ที่มีคนนิยม (popular tyranny)⁽³⁰⁾ อย่างไรก็ตามก็ไม้อาจกล่าวได้ว่าระบบการปกครองของเบอร์คเป็นแบบอภิชนาธิปไตยอย่างเต็มที่ เพราะผู้ปกครองของเบอร์คจะต้องมาจากการเลือกตั้ง ประชาชนก็มีส่วนในทางการเมืองได้ด้วยวิธีการแสดงมติมหาชน เบอร์คเพียงจำกัดบทบาทของมวลชน (passive role) แต่ประชาชนก็มี

สิทธิเลือกผู้ปกครองของตนได้ (active part) ด้วยเหตุนี้ ทัศนะของเบอร์คเช่นว่านี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นความคิดที่ไม่ใช่เป็นประชาธิปไตยไปเสียหมด

หลักการในเรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมืองของเบอร์ค กล่าวได้ว่าระบบผู้แทนของเบอร์คไม่ใช่เป็นผู้แทนตามทฤษฎี “ผู้แทนในฐานะภาพเหมือน”⁽³¹⁾ สำหรับเบอร์คแล้วสมาชิกสภาแต่ละคนไม่ใช่เป็นตัวแทนของเขตเลือกตั้งตน แต่ถือว่าเป็นผู้แทนของชาติและผลประโยชน์ของชาติ เบอร์คได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ในปี 1774 ว่า : -

“รัฐสภาไม่ได้เป็นที่ประชุมของคณะทูตที่มีผลประโยชน์แตกต่างกัน โดยที่แต่ละฝ่ายจะต้องคอยรักษาผลประโยชน์ของตน แต่รัฐสภาเป็นสภาที่ปรึกษาของประเทศเพียงหนึ่งเดียวด้วยผลประโยชน์อย่างเดียวกัน ไม่ใช่เพื่อท้องถิ่น แต่เพื่อความดีทั่ว ๆ ไป จริงอยู่ เราเป็นผู้เลือกสมาชิกสภา แต่สมาชิกสภามีใช่เป็นผู้แทนเฉพาะผู้เลือกตั้ง แต่สมาชิกสภาเป็นผู้แทนของสภา และถ้าธรรมเนียมของท้องถิ่นต้องการรักษาประโยชน์ แต่เป็นสิ่งตรงข้ามกับผลประโยชน์ของชุมชนสมาชิกสภาจักต้องหลีกเลี่ยงไม่พยายามกระทำให้สิ่งนั้นบรรลุผลสำเร็จ”⁽³²⁾ ผู้แทนของเบอร์คจึงเป็น “ผู้แทนในฐานะภาพสะท้อน” อย่างไรก็ตาม เบอร์คเองก็ได้บอกกับผู้เลือกตั้งของเขาว่า รู้สึกเป็นหนี้บุญคุณอย่างสูงที่ได้เลือกมา แต่ผู้แทนที่ถูกต้อแล้วจะต้องไม่มีความเห็นที่ลำเอียง จะไม่ตัดสินใจที่จะทำเพื่อผู้หนึ่งผู้ใดเท่านั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับสถาบันพรรคการเมือง คำจำกัดความที่มีชื่อเสียงของเบอร์คในเรื่องพรรคการเมืองก็คือ “เป็นองค์กรที่เป็นที่รวมของคนโดยพยายามมาร่วมกันในเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติเพื่อกิจกรรมอย่างหนึ่ง โดยขึ้นอยู่กับหลักการที่ทุกคนตกลงยอมรับร่วมกัน”⁽³³⁾ แต่องค์กรของคนในทัศนะของเบอร์คไม่เหมือนกับพรรคมวลชน (The Mass political party) ของปัจจุบันแต่คือตัวแทนของกลุ่มขุนนางและสมาชิกสภาสามัญที่ทำงานร่วมกันในรัฐสภา⁽³⁴⁾ เพื่อให้นโยบายที่สำคัญ ๆ บรรลุผล ซึ่งแน่นอนที่อำนาจก็เป็นรากฐานอันสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้นโยบายบรรลุผลสำเร็จ

ส่วนหน้าที่อันสำคัญของผู้ปกครองนั้นไม่ได้อยู่กับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่อยู่ที่การธำรงรักษาเสถียรภาพของสังคมที่ตนทำการปกครองอยู่ สิ่งที่จะสนับสนุน

ให้เสถียรภาพของสังคมดำรงอยู่ได้นั้น มีอยู่ 3 รูปด้วยกัน คือ ทรัพย์สิน, ศาสนา และฉันทาคติ⁽³⁵⁾ ทรัพย์สินนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้มีทรัพย์สินน้อยกว่าพึงพาอาศัยผู้มีมากกว่า และการพึ่งพานี้ได้กลายเป็นนิสัยขึ้น และนิสัยเป็นอิทธิพลที่ทำให้เกิดความเคยชินสม่ำเสมอมั่นคง หลักการนี้จึงควรรักษาไว้ ทางด้านศาสนาก็เช่นกัน ศาสนาช่วยหาทางออกให้กับผู้ปกครองในการให้คำตอบต่าง ๆ เมื่อไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายที่เหมาะสมได้ ศาสนาช่วยปลดเปลื้องความไม่แน่ใจ ช่วยส่งเสริมระเบียบที่เป็นอยู่และให้ความหวังแก่คนโดยทั่วไป ศาสนาในแง่นี้จึงช่วยผ่อนคลายนหนทางที่อาจจะเกิดความวุ่นวายได้ และสิ่งสุดท้ายคือฉันทาคติ เบอร์กหมายถึงความคิดเห็นที่ยึดถือกันโดยทั่วไปที่มีอยู่จำนวนมากและมีอยู่มาช้านาน อันนำมาสู่เอกภาพและเสถียรภาพให้แก่ประชาคมและในท้ายที่สุดนำไปสู่การสงวนรักษาสถาบันที่มีอยู่

สรุป

ทฤษฎีของ เดวิด ฮูม และ เอ็ดมัน เบอร์ก มีความคล้ายคลึงกัน จุดใหญ่หรือประเด็นหลักของการศึกษาแนวความคิดของ เดวิด ฮูม และ เอ็ดมัน เบอร์ก อยู่ที่ตรงที่คนทั้งสองปฏิเสธหลักเหตุผลนิยมหรือเหตุผลบริสุทธ์ อันเป็นหลักการที่คิดขึ้นเองและเป็นนามธรรม คนทั้งสองเสนอหลักการหลักประสบการณ์นิยมหรือหลักประจักษ์นิยมเข้ามาแทนที่ และด้วยหลักประสบการณ์นี้เอง ทำให้ทั้งฮูมและเบอร์กกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่มาทำลายสถาบันในอดีตที่ได้สะสมกันมาช้านานอย่างสิ้นเชิง ส่วนการเปลี่ยนแปลงในแนววิวัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไปนั้น แม้ว่าทั้งสองจะยอมรับอยู่ในที่ แต่การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ก็จะต้องกระทำไปด้วยความระมัดระวัง ทั้งนี้เพื่อธำรงรักษาเสถียรภาพทางการเมืองที่เป็นอยู่เอาไว้ ความคิดเช่นนี้อาจจะเป็นที่ยอมรับอย่างลำบากในหมู่นักรัฐศาสตร์ปัจจุบัน เพราะเสถียรภาพที่ เดวิด ฮูม และ เอ็ดมัน เบอร์ก กล่าวไว้นั้น อาจจะเป็นเพียงเสถียรภาพของรัฐบาลมากกว่าเสถียรภาพทางการเมืองโดยส่วนรวมทั่วไป เป็นที่น่าสงสัยว่า เสถียรภาพที่ฮูมและเบอร์กต้องการนั้นเมื่อมีขึ้นแล้ว โดยนัยกลับกัน เสถียรภาพดังกล่าวจะสร้างความสมบูรณ์พูนสุขให้กับสังคมส่วนรวมได้จริงหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม ทั้งฮูมและเบอร์กกลับเห็นว่าเสถียรภาพและความสุขส่วนรวมเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน⁽³⁶⁾ เพราะคนส่วนใหญ่ในทางความเป็นจริงนั้นไม่มีคุณภาพที่จะปกครองตนเองได้ คนกลุ่มน้อยที่มีคุณสมบัติทางด้านการศึกษาและทรัพย์สินเท่านั้นที่จะทำหน้าที่นี้ได้ดีเพื่อรักษาเสถียรภาพและธรรมเนียมอันเก่าแก่ของรัฐที่มีอยู่มาช้านานได้

ข้อแตกต่างของสองท่านมีไม่มากนัก อยู่เพียงแต่ระดับความเป็นอนุรักษนิยมเท่านั้น ในขณะที่ เดวิด ฮูม ทำจัดการวิเคราะห์ของเขาโดยอาศัยจิตใจที่วางเป็นกลางอย่างสงบ แต่เบอร์คกลับตรงกันข้าม เบอร์คนอกจากจะวางรูปปรัชญาแล้ว เบอร์คยังได้ผสมผสานหลักปรัชญาเข้ากับอารมณ์เพื่อก่อให้เกิดการกระทบกระทั่ง และนำเอาเหตุการณ์ของการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองในประเทศต่าง ๆ มาตีแผ่ได้อย่างถึงแก่น เพื่อก่อให้เกิดปรัชญาอนุรักษนิยมที่มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น วิธีการเช่นนี้หลายคนเห็นว่า เอ็ดมันด์ เบอร์ค เป็นอนุรักษนิยมมากกว่า เดวิด ฮูม⁽³⁷⁾ ประเด็นนี้ไม่ควรที่จะนำมาถกเถียงกันมากนัก เพราะไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม ความคิดของ เดวิด ฮูม และ เอ็ดมันด์ เบอร์ค จะช่วยให้หลายคนที่ติดยึดแน่นกับหลักเหตุผลนิยม, กฎธรรมชาติ ได้ใคร่ครวญอย่างสุขุมมากขึ้น รวมทั้งการศึกษาในบทหลัง ๆ อันเกี่ยวกับทฤษฎีทางการเมืองในค่ายของกลุ่มวัตถุนิยม (Materialists) อาจจะทำให้หลายคนหันกลับมาพลิกดูแนวความคิดของ เดวิด ฮูม และ เอ็ดมันด์ เบอร์ค อีกครั้งหนึ่ง เพราะการติดยึดแน่นสิ่งหนึ่งสิ่งใดมากเกินไปนั้น อาจนำไปสู่อันตรายของการใช้ปัญญาในการศึกษาได้อย่างง่ายดาย ความคิดของ เดวิด ฮูม และ เอ็ดมันด์ เบอร์ค ในทัศนคติของฝ่ายอนุรักษนิยมทางการเมือง คงจะช่วยให้ผู้นิยมใช้ปัญญาได้ใช้ปัญญาในการคิดอย่างสุขุมรอบคอบมากขึ้น

เชิงอรรถ

- (1) ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, *ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง* (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 11
- (2) วิชา มหาคุณ, *การใช้เหตุผลในทางกฎหมาย* (พระนคร : ศิริพรการพิมพ์ 2522), หน้า 23
- (3) เอ็ม.เจ.ฮาร์มอน, *ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน* เสน่ห์ จามริก (แปล), (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 446
- (4) กลุ่มการเมือง 2 กลุ่มนี้ ต่อมาได้พัฒนาการมาเป็นพรรคการเมือง 2 พรรคใหญ่ในอังกฤษกล่าวคือ กลุ่ม TORIES เปลี่ยนมาเป็นพรรค CONSERVATIVE และกลุ่ม WHIGS เปลี่ยนมาเป็นพรรค LIBERAL
- (5) Philip Wheelwright and Peter Fuss (eds.) *Five Philosophers* (New York: The Odyssey Press, 1963), p.100
- (6) เสน่ห์ จามริก (แปล), อ้างแล้ว, หน้า 449
- (7) เฟ็งอ้าง, หน้า 450
- (8) เฟ็งอ้าง, หน้า 451, อ้างถึง Frederick Watkins, *Hume : Theory of Politics* (Austin : University of Texas Press, 1953), pp. XVI-XIX
- (9) เฟ็งอ้าง, หน้า 455 อ้างถึง Henry D. Aiken, *David Hume: Of The Origin of Government*, (New York : Hafner Publishing Company, Inc., 1948).
- (10) เฉลิมพล ประทีปะวณิช, “เดวิด ฮูม และ เอ็ดมันด์ เบอ์ค” ในสุชุม นวลสกุล *ทฤษฎีการเมืองแห่งมวลสมัย* (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 65
- (11) Hume, “Of The Original Contract”, in Curtis (ed.), *The Great Political Theorist*, pp. 366-7. อ้างในเฉลิมพล ประทีปะวณิช, เรื่องเดียวกันหน้าเดียวกัน
- (12) Peace and Order เดิมที่ฮูมได้กล่าวไว้ในตอนแรกว่าเป็น Peace and Liberty แต่มาในระยะหลังในหนังสือชื่อ *Enquiry concerning the Principles of morals* (Section IV, SI) ได้เปลี่ยนมาเป็น Peace and Order เพราะคำว่าเสรีภาพหรือ liberty นั้น ฮูมหมายถึงเสรีภาพภายใต้หลักของกฎหมายไม่ใช่เสรีภาพในความหมายทางการเมือง แต่จะต้องเป็นเสรีภาพที่ผูกพันกับระบบการปกครองที่มีอยู่ในขณะนั้นด้วย ดูใน Duncan Forbes, *Hume's Philosophical Politics* (Cambridge : Cambridge University Press, 1975), p.153
- (13) บนสนทนาระหว่างฮูมกับวอลแตร์ไม่ได้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ เพียงแต่มอริซ แกรนตัน ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน จินตภาพจากแนวความคิดของฮูมและวอลแตร์ให้ใกล้เคียงกับสิ่งที่ฮูมและวอลแตร์ต้องประสงค์ ดูใน : ส.ศิวัรักษ์ (แปล), *ปรัชญาการเมือง* (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2515), หน้า 98-99
- (14) เฟ็งอ้าง, หน้า 102

(15) เสน่ห์ จามริก (แปล) อ่างแล้ว, หน้า 461

(16) พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษิ, *หลักรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง*. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 25223, หน้า 28-31.

(17) Frank O'Gorman, Edmund Burke : *His Political Philosophy* (London : George Allen and Unwin Ltd, 1973). p.2

(18) เสน่ห์ จามริก (แปล) อ่างแล้ว, หน้า 462.

(19) “Edmund Burke by Francis Canavan, S.J.” in *History of Political Philosophy* edited by Leo Strauss and Joseph Cropsey, (Chicago : Rand Mc. Nally & Company, 1963), p.601.

(20) เพิ่งอ่าง, หน้า 612.

(21) M.J.Harmon, *Political Thought: From Plato To The Present*. (New York : McGraw-Hill, Inc., 1964), p.335.

(22) Parkin, “Burke And the Conservative Tradition”, in Thomas, (ed.), *Political Ideas*, p.124 อ้างโดย เฉลิมพล ประทีปะวณิช, *ในทฤษฎีการเมืองแห่งมวลมนุษย์* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520) หน้า 25

(23) เสน่ห์ จามริก (แปล), อ่างแล้ว, หน้า 465

(24) Harry V. Jaffa, “Aristotle” in Leo Strauss and Joseph Cropsey (eds.), *History of Political Philosophy* (Rand McNally Chicago, 1963). PP.64-72.

(25) เอ็ม.เจ. ฮาร์มอน, อ่างแล้ว, หน้า 468

(26) Francis Canavan, “Edmund Burke” in Leo Strauss and Joseph Cropsey (eds.), *History of Political Philosophy* (Chicago: Rand McNally, 1963), pp. 604 - 605.

(27) เพิ่งอ่าง, หน้า 618 619

(28) Francis Canavan, op. cit., p. 612.

(29) Francis Canavan, loc. cit.

(30) Ibid., p. 608.

(31) โกลินทร์ วงศ์สุวรรณ, *รัฐธรรมนูญ และก ระเทศก ่อตั้ง* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ แพรววิทยา, 2522), หน้า 82-83

(32) Francis Canvan, op. cit., p. 614.

(33) Ibid., p. 615.

(34) เบอริคเสนอว่า อำนาจโดยชอบธรรมของรัฐถูกปกครองโดยกษัตริย์ (King), ขุนนาง (Lord) และสภาสามัญ (Commons) โดยองค์กรทั้ง 3 นี้ ได้รับมอบอำนาจมาจากประชาชนในลักษณะที่ต่างกัน กล่าวคือ กษัตริย์เป็นสัญลักษณ์ของชาติ และเป็นผู้ประนีประนอมระหว่างขุนนางกับสภาสามัญ ขุนนางเป็นตัวแทนกลุ่มที่มีทรัพย์สินสมบัติและสภาสามัญเป็นตัวแทนของประชาชน

(35) **Andrew Hacker**, *Political Theory : Philosophy, Ideology, Science.*- (New York : McMillan Company, 1961), pp. 368 - 377 อ้างใน เสน่ห์ จามริก (แปล), อ้างแล้ว, หน้า 471

(36) เสน่ห์ จามริก (แปล), อ้างแล้ว, หน้า 475

(37) **Frederick Watkins (ed.)**, *Hume : Theory of Politics* (Austin : University of Texas Press, 1953), pp. 21 อ้างใน เสน่ห์ จามริก (แปล), อ้างแล้ว, หน้า 459